

Stockholm, tryckt hos P. Palmquists Aktiebolag, 1907.

N:o 4. (10).

Rälko-manon 1907.

Rubbe jatke.

Läffåmus Samita våta fuita pale jaken, ofta nummer fört talwe-manon. Fört nummerin lä 16 piele. Hadde: 50 öre jake åutäst. Åwtå nummera hadde lä 10 öre.

Deketis-laulotis.

Nåu rasalattjat näkkaw män
Kå laddé pieje finne.
Mu padjel kätsh, Jupmel, tän!
Åroh akev mu lunne!

Tan peiwe åutäst kitaw tu,
Tan waiwest ja tan awost,

Tat wiekest, maina tän läh mu
Anetam färtat harest.

O Jupmel, walteh haltosat
Mu ja laik almatjitat,
Ja wieket tasa armostat,
Att äp tu käinost kaitah!

(Laulotuwva få n:o 424 firjen Sionstoner: "Upp, alla werk, som Herren gjort".)

Uwſa åutân.

"Kätjah, mân tjuottjow uwſa åutân ja kâlkotaw!" Kän uwſa åutân? Tu ietjat waimo uwſa åutân, maw tân läh tappam, tân fuddokis almatj, tu waimo, mi lä nâu tiolwan, nâu sjäunjotum, nâu puosjotum, nâu amas Jupmeli ja aileswuotai, ja mi nâu jaffka tarpha, atte nakin ådtjo päshat tan sjsa ja ietjaitattet taw, laitit taw waſt ruoptot Jupmela luſa ja taſkat taw rainaswuota, kiereswuota ja rafe årvomſadjen.

Kutti lä tâppe uwſa åutân tjuodtjomin? Tu kâlk puoremus wänaf: Sân, kutti juo lä taſtam tu åutâſt, maw i aktak ietja mattam ike ſittam taſkat, waddam ietjas häkkaw jåpatuſ-makſon tu ſuttoi tieti. Dat lä tu tjåutalidje, kutti lä tâppe tjuodtjomin.

Maktes sän kâlkotalla? Jetjas pakto, mi juo mannawuota rajest lä tu miela wuollai piejatum. Jetjas wiesſom-laitima pakto, kâ sän warjal tu häkkaw ja warres-wuotaw jala kâ sän tauta ja mär-râhi pakto muitajatta tu tan ätnamalatj wiesſoma ånekiſwuota pirra. Jetjas Wuwinganaſa pakto, kâ sän pajaspâkta, pakatalla, kâſha ja laiti

fuddokaſait jårkålipmai, antakis-luwitemi ja rafai. Ja säämmalakai, kâ sän tjielkaſit wuoſet tunji, atte tân kuoros wal tarphah tuostot taw armow, maw sän falla tunji, wai tân luluh jalokin sjaddat.

Mantieti sän kâlkotalla? Tantieti atte sän ätſa tu ſielow ja ſitta tjåutalit taw. Marjo tân juo läh kufew tappam ja puotom taw ſu åutâſt, walla i sän tauk ſitah padjat ietjas ierithâikâtuwwat tan lutte. Sân lä talle parkam ja fillam nâu ätnakaw, wai lului rappat tunji alme uwſaw, atte sän i ſitah heitet, åutâl kâ tân ai läh rappam ietjat waimo uwſaw ſu åutâi. Tantieti sän kâlkotalla.

Kultaleh ſu kâlkotallamaw! Rapasteh ja luuiteh ſu sjsa! Te

sân sitta pâtet sîja ja waltet ârromhajew tu lunne. De sân sitta fâlkâtit ietjas kiereswuotaw tu waimo sîja. De sân sitta waddet tu sielloi ja âmetâbtoi rafew ietjas tiuras wara paktô, mi rainet tu kaika suttoft. De sân sitta ietj ârrot tu sapmo ja waddet tunji witnikaw kâppatjaka wäralta, sutto ja Satana padjel. De sân sitta jaſfatit tu tai lâſſis peivi aiken ja waddet tunji wiesjoma fatnes awow. De sân sitta rapastit tunji alme hârwait ja taſkattu âſhaladtjan tan ſikto.

Matahkus tân piettot taſkar kuosjew sîja pâtemiſt? Muiteh, man wuorpetipmen tân sjattaluluh, jis sân manalului ierit ike taſt âbbâniſ luluh fâlkotallat! Quoiteh ſu sîja, autâl kâ ila manget sjadda!

Satueswuota hålla mia ſinne wani pakoi ſiena taka.

"Hâlah, Hârra; jutte tu palwalidje kulla" (1 Sam. 3: 9). Mân lâw tu palwalidje. Watteh munji jiermew, wai mân tâptâlulur tu tuotastusait, ſâjâteh mu waimow ietjat njalme pakoi, tipteh ietjat pakow kattjat mu ſielo nala te kâ ſuolne. Tâlotj aiken jaulin Israela manah Moſeſi: "Hâlah tân miaina, ja mi kâfkap fullat; walla allos Jupmel ſarnoh miaina, wai mi äp luluh japmet" (2 Mos. 20: 19). Iw mân tan laſai, Hârra, iw mân tan laſai râkkâtalah; walla ienni mân râkkâtalaw wuollekiſwuotaina ja wainotimmina nâu kâ profeta Samuel: "Hâlah, Hârra, tu palwalidje kulla". Allos wal Moſeſ, allosah tu profetah hâlloh muina, walla hâlah tân ietj, Hârra, mu Jupmel, tân kuttî pajastjuoukijih kaikait profetait! Daina kâ tân matah wiſſa wani ſia taka ållaſit åpatit mu, walla äh ſi mateh wani tu taka maitek taſkatt.

Si mattih kalle padjat pakoit tjuodjat, walla äh ſi mateh taſkatt mu âſhaladtjan Wuinganâſſai. Si hâlliſ puorakit, walla kâ tân âroh sjawot, te ſi äh njuorateh waimow. Bokſtawait ſi waddih midji, walla tân pikotah, man wai mierkijih. Si autâl piedjih tjiekoswuotait, walla tân wattah tjäutâlaw, mi rapasta taw, mi lä tappasin. Si jauliſ buda-pakoit, walla tân wattah famow wiesjot tai milte. Si wuofetih kâinow, walla tân wieketah almatjít

mannat tan käino milte. Si hällih tåssje wal mia ålkolin, walla tân åpatah ja tjuoukih waimoit. Si tjuorwoh pielsji sjsa, walla tân wattah sidji jiermew, kuthi kullih.

De allos jårdnöh munji Mojes, walla tân, Härra, mu Jupmel, tân iekewe satneswuota, wai mân iw luluh jåpmet ja sjaddat sjattotipmen, wai mân luluh liegganit sisngelt iwke tåssje wal rawwituwwat ålkolt, ja wai mân iw luluh tuobmituwwat tat pakost, maw mân lâw kulla ja iw taftam, tåbtâm ja iw ätsham, jakfam ja iw wiorkim.

Tantieti hâlah, Härra, tu palwalidje kulla; tune lâh iekewe iellema pakoh. Hâlah munji, wai mu siello lului jaaskatuwwat, mu wiesjom puoretuwwat ja tân tan äutjäst åtjholutuh mainomaw, rampow ja kutnew iekewen aikai!

(Thomas a Kempisa milte.)

Jeketis-laulotis unna manatjita.

Njalka naker våta,
Tjalmi tappala.
Jedne wuottokåta.
Manna näkkåla.

Wuo! tait tjappa almit,
Mait tân niekatah,
Ja tait ängel-tjalmi,
Maita mädjetah.

Wäralt ja tan jupma
Allo kukkan lâ.
Talle i tan stupma
Tuwwa påktaleh.

(Laulotuwwa fâ n:o 274 firjen Sionstoner: "Ringa wattendroppar".)

Anamusah jakkih,

atte s̄i kalkih almai pātet, taina kā s̄i äh takah maitek pahait. Äh s̄i takah äh pahait ähke puorit. Si wiesjoh — nāu s̄i jaulih — akew jaſtawuotan, ja äh s̄i kāſjek takah ietjasa lakamussai mawke wahakaw jala ſkataw. Äh s̄i äbbā maitek takah. Men läkus tat räkta, atte mi äp kalkah maitek taſkat, äp pahait ähke puorit? I äbbānis. Mi kalkap parkat, parkat, wai kappatjaka mi ietjah ja mia lakamusah pātih almai. Mia mangai kalka ſjaddat te kā kābtā, tjielka, puorre käino, nāu atte mia japmema mangel ai matta wuoinot, att mi läp wiessom tan ätnama nanne. I kuoros wal tat takah ſuttow, kuttii pahait takka, ainat tat ai, kuttii kuota taw puorew takat, maw sān matta ja pierri taſkat.

Aleh raukah änapuw tat wiesjomist, kā maw tān ietj läh tan äutāſt waddam! Tat kuttii lä pinnaw waddam, mattakus sān wuortet ätnakaw ädtjot?

Takah nāu ätna puorew, kā tān matah —
nāu mankalakai, kā matah —
nāu ätna almatjita, kā matah —
nāu ätna paikin, kā matah —
nāu taiwai, kā matah —
nāu tjielkoſin, kā matah —
nāu kulkew, kā matah!

Aleh mangeteh ittaj päiwai, maw tān juo udnī matah taſkat!

Tat kuttii takka kierewuotaw, sān kauna kierewuotaw.

Carl von Linné.

Tan 23 peiwen maj manon 1707 riekat i sâmes unna ja wuoslekis tåpen Smålandan årjeli Swerjen sâmes parnekutj, kân namma li Carl Linneus. Tan mannam fitan, tan sâmma 23 peiwen maj manon 1907 lä tan parnekuttja riekatim-peiwe muitetum ja pasotum stuoramis härwaina ja kutnina lâkotis ätna paikin tappe mia lantan ja ai ålkorikain, färt sjagen, kâinne wal almatjah kaunojih, kutih iettsih blommait, rasit ja muorait, lâttit ja juttoosit ja kaika ietjataw, mi kauno tan naturan ja wadda mia tjalmi ja miellai awow ja hauskotakaw. Ja si pasotin tan unna parnekuttja riekatim-peiwew tan tieti, atte juoste sjattai ålmai pajas, kuttu wuostak hajati årnikaw tan sinne, maw almatjah tietih tuoi lâkotis ätna rasî ja muorai ja ietja natura-pieki pirra. Su tjalme wuoini tjielkajit tav, mi li aftalakatj rasî kaßtan, ja tav, mi reutai. Sân wuoini, atte kaunojih te kâ stuorra jâkâh ja almokah rasî kaßtan, nâu atte tat ja tat rasje kullo åwtâ jâkâi jala almoki ja tuot nubbe rasje kullo åbbâ ietja rasje-jâkâi. Kaikait pârrahit rasî kaßtan sân piejai akti ja takai siaw sierra jâkâan, maja sân wattu sierra namaw, ja tan pakto mattih almatjah talle puoreput ja tjielkajappot tâbtât tuoit lâkotis rasit ja blommait, mait wuoinih ätnama nanne. Tålen li tat kaika hadjot, talle tat lä årnikin, ja tav lä Carl Linneus taftam. Mâdde ietjalakai lä ai stuorra aukे påtam ju parkost, walla änamus aukew lä tauk botanika jala tietem rasî pirra ådtjom taoste.

Jetjas wuostas jakit åttjoi tat nuorra parnekutj wiesjot tan tjappa ja hauskis tafon, kâinne ju attje li kirkhärran. Tâppe sân åttjoi wiekat mietjen, kâinne kaiklakatj lasta-muorah ja tjappa blommah tjuodtjon, ja tâppe sân åttjoi wuonet ätna ålkorikai blommait ja rasit ai, mait attje li jetjas urtas-kartenin sjaddatam. Taoste påti tal ju kieresiwuota urtasita ja rasita ja kaika naturai.

Kå li kietjaw jaké wuoras, te sân stâulai piejatuwal Wärjö statan. Tan aiken si änamusta lâkkin latina fielaw ja grefkalatj fielaw ja taftkar atait stâulai sinne ähke åbbânis laketam naturast ja taist åutoist, mah tan sinne kaunojih. Walla tuot nuorra Linneus ittji rätt mateh huollat tuoist tålotj fielaist ja ietja lärviist,

mait tan skaulan åpatin. Sân pâro sitai lärranit kaika, maw mati lärranit natura pirra. Taste pâti, atte sâni li wieka neures skaulamanna, ja su åpatidjeh arwetin, atte puoremus lului kalle walitet su skaulast ierit. I juste sjattah mike, nâu si jaulin.

Wimak sâni tauf läpti skaulaw ja sjattai studentan. Su äikatah sittin, atte sâni kalkai läkkât härran nâu kâ su attje, ja idtjin åbbânis sitah miwwat su räkkälwasjai, atte sâni kalkai ådtjot åtsåtit naturaw ja sjaddat doktorin jala talktidjen. Wimak lik wiertijin mietetit, ja nâu sâni wuolki Lunda alla skaulai jala uniwersitetai ja taste Uppsalal uniwersitetai, kâjâ sâni pâti tan jaken 1728.

Su äikatah ledjin häjoh ja idtjin mateh kuffew wieke-
tit su, ja tan tieti li june wuostak åbbâ
neures aike ja nieta tanne Uppsalan, taşa kâ sâni åpas-
muwai sâmes

härreira, kutt ietj li natura åtså-
tidje ja kutt riuvwa wuo-
ni, atte tat nuorra ålmaß

jaken 1730, kâ pâro li pel-kalmat jakew årrom alla skaulan,

åttjoi sâni ietj läratit ietja studentait blommai ja rasi pirra.

Su äutemus läratidje, Olof Rudbeck, li akti mannam Samen-
ätnamin, kâjâ känâkis Karl XI li radjam su åtsåadtjtit tan ätnama
widjoraw. Tat mannojist juptsafti sâni ätnakaw ietjas åpati-ålmai,
tan nuorra Linneusi, taşa kâ tat ai åttjoi stuorra halitusaw man-
nat tâppe nuortan. Tan aiken li tat allo äutos manos, fämmia
kâ jis talatj almatj manalului kânnel mälkatin hietniki lunne, ja
tan tieti manai Linneus wuostak ietjas häiman Smålantan rato-
talatjtit ietjas äikati cum, kalkaitus sâni åbbânis tuostat mannat

kalkai stuorra auke pâtet na-
tura åtsåtip-
mai ja tiete-
mi. Tat härra wieketi su, nâu
atte sâni tate rajest mati
mårrähatta läkkât ja åtså-
tit taw, maw
kalkai. Su
läratidjeh al-
fin ai wuo-
net, maffar
jiernalatj ja
lärtok nuorra
ålmai sâni li,
ja juo tan

Samenätnamin. Åå te ai si Uppsalast wiekkew ådtjom i tan wata-
latj mannolakkai, te sän wuolki nuortas kuouloi kitan 1732.

Wuostak sän sitai mannat pajas Samenätnami Ubmeka statast.
Dalloi ittji kaunoh aktak lanswärdja Samenätnamin, ja kå pät
Suorja jala Sorsele juoknai, te si tapppe nån neures ätnam, stuorra
apeh ja jiekket, atte sän wimak ittji åbbanis mateh åutai pösshat.
Ittji kaunah almatjifke, ja kå piebmo näkäi, te wierti maddot,
åutål kå si tuoit åutos tuoddarit wuoinam, maste sän si nån
ätnakaw kullam.

Te wuolki Ubmeka statast paktu Luleju statai ja taste waft
pajas Samenätnami. Taggo si wieka alkup ja puorep mannat
änoi ja jauri milte. Wuostak sän pät Tuorpuoltai ja Wuolle-
ripmai ja te Dalwatassai. Taste manai Djämpai jala Djämota-
sai, känne kläcktar wiesoi, ja te Huttani jala Kävikkätkäi, känne
tan aiken si huttan jala stuorra wuobne, man sinne åutep aiki
ledjin silpa-malmaw sjuddatam.

Te si tal Linnæus tuoddarita pätam, ja åutohimmina sän
wuoini tait alla warit, känne si muota kasto kiese ja känne muo-
rah idtjin mateh sjaddat. Tanne sän wuoini nån ätna amas
rasit ja blommait, atte warka palai, atte ittji kalkah happitit tjallet
tai pirra kaika, maw sitai. Tuoddi padjel sän wuolki Wuotnai
ja pät wuolos Yuoltan, ja tappelt sän waft mattai Huttani ja
te wuolos Lulejui.

Tan mannolakan åttjoi Linnæus ai wuoinet, makkar sami
wiesjom-tjärta si, kåakte si jåttin ietjasa ölo i kum, kåakte si wiesjom
lauta-käti sinne, maw si pärri ja jukkin, kåakte si sasnew takkin
ja suonait pätin ja kaika sia ietja parkamaw, ja kaika tan sän
tjali muitoi. Simon läh ain tah si tjallokah ja läh trukkitum
kirjen, maste tjelkafit wuoina, makkar sami wiesjom si kuokte tjuote
ja ke tan mia aike åutåla.

Tat ietjas mannolakaft sjattai Linnæus åbbå kullofin mia
lärtok ålmai kåfän, ja kuokte ja ke tan mangel åttjoi sän waft
wuolket åtå mannolakkai. Tan pale sän manai Dalarnin ätna
ratnai kum, ja kaika, maw sän ja si ratnah tapppe wuoinin, tjali
sän tan mangela kirjai, maste lä stuorra auke sjaddam taşa, maw
mi tietep tat lanta-åseft.

Åtnakaw si sän juo taklam ja parkam, walla tat palka, maw
sän taste åttjoi, si tauk ila unnakatj. Doktorin sän tal wierti
sjaddat, wai lului mattet wiesjot ja waltot ietjas mårsvina, kåw

ſān li Dalarnin ſānum. Tan tieti ſān wuolki ålkorikaita, Hollandai, kānne ſān ſjattai doktorin ja kānne ſān tan mangel wiesoi abbå kālmå jafe. Sāmes pāntas ja lārtok ålmai, kān namma li Clifford, piejai ſu åiwe-ålman ietjas ſtuorra urtas-kartena åutai, kānne kāflakatj amas rāfēh ja muorah kaunojin, ja kānne ſān åttjoi lārrat ja wuoinet wil änapuw kā juo li wuoinam. Tāne ſān tal tjali ätna kīrjit rāfi pirra, maiste ſān ſjattai fulloſin abbå wäralta lārtok ålmai kāfkan.

Hollantan li kalle Linnaeus mattam wiesjot ietjas aikew ſtuarus kūtmen ja pāntotakan, walla ittji ſān mājjah ila kūkew ierit årrot ietjas kīres aiteklantaſt. Tan tieti ſān waſt matſai Swerji, waltoi ietjas mārſina ja ſjattai doktorin Stockholman, kānne ſān talaka ſjattai fulloſin ietjas lārtokruotaſt ja talkotimmeſt. Tan jakēn 1741 pāti ſān wimak ruoptot Upſalai, kānne ſān li profesjorin alla ſkāulan jala uniwersitetan fitta ietjas jāpmemi tan jakēn 1778.

Talle li Linneus kulos abbå wäraltin, ja kāikaift lantaift pātin åpatiſ-ålmah ſu luſa, kūtih kultalin ſu åpatimmeſ naturaſt ja tan åutoift. Tan jakēn 1762 ſjattai ſān adeliſ-ålman ja walsti talloi namaw Carl von Linné. Tāna namaina ſān tat rājef kāfjotuwai, ja talle ai prukojih änamusta taw namaw, kā hällih ſu pirra.

Tat tāppe, kānne ſān wiesoi Upſala ſtatan, lä ain aimou, nāu ai sāmes häima Upſala ålkolin, man namma lä Hammarby ja kānne ſān kiesit wiesoi. Hammarby häiman tjuodtjo ain kāka ſämma ſajen kā kāſje Linné wiesoi tanne, ja ſämma blommait ja urtaſit ſadjijih wil udnik tābbeli urtas-kartenin kā ſu aiken.

Kā ſu kuowte-tjuotaſatj riekatim-peiwe ſjattai tan mannam titan, mannin mādde tuſan almatjah, kāppatjaka Swerjef ja ietja lantaift, Upſalan ja Hammarbyn kudnetadtjif ſu muitolwaſaw.

Upſala tuopmoſirkon lä ſu kruopta, kānne åwtakärtatj kruopta-kierke muitajatta tan pirra, atte aktā mia lanta fulloſammus parniſt åta tanne, tat ålmai, kuttī åttjoi namaw "rāfi kānakis", Carl von Linné.

Tan mannam kiesen lä sieltes ätnak sjaddam tan wäraltin. Ällo rafetis aike lä tat. Stuorra rikah släpmih ja ietja rikah waltih sja ätnamaw wuollasjä. Mätten paiken lä tärro, känne almatjit käddih tjuoteläkoi ja tujanläkoi. Walla änamus rikain lä tauk rafe, ja tåppe sji parkih tate stuorap wiessjaliswuotaina. Sadjo lä tan jake mätten tafon neuren sjaddam, ja taste lä kärne ja jafo hadde sjaddam wil alepun ja tiurasabbon kå åutål. Tappe Swerjen lä ärjey lanta-åjin årrom sieltes ätna rasjjo kätjo kiesew, ja taste sji pallin, atte sadjo kalkai ällo päästöt, walla kå tjaktja pätä, te pätä sjärat ja käkes aike nån atte sadjo sjattai wieka puorepun, kå maw äbbå wuortet mattin; ila tiuras lä tauk kaika.

wuostas pale, kå tabbeli prinça walta ietjas akaw Ryßlantast.

Rå prins Vilhelm li Ryßlantast färkam, te sjan tjuowoi äwtåw mia stuoramus tärro-hawsaist, mi manai Amerikan. Tappe

Prins Vilhelm, mia krunoprinça nubbe parne, futti talle lä 23 jake wuoras, lä tan mannam fitan kilhatam sames nuorra prinjesjäw Ryßlantast, kän namma lä Maria ja futti lä 17 jake wuoras. Su attje lä talatj kejsara tjetse, nån atte sjan ja Ryßlanta kejsar Nikolai klapa lawitjah. Pätte jake kalkapa prins Vilhelm ja su nuorra mårse waltot. Tat lä kalle

si wuoin tan jake stuorra utställning jala wuosatallam, känne ledjin kaiklakatj falwoit ja majjinait kättjami piedjam, wai almatjah lulun wuoinet, man smitah Amerika wiesatah läh. Täkko rajatuwai akta stuorra tårro-hakka ai te kå saddrakin Swerjest, wai lului tudnijattet Amerikaw ja muitajattet kaikait tåbbeli swänskalattjat sia aiteklanta pirra, käste si läh täkko wuolkam. Sia läkko, manai ja manai manai kum, kutih ain hållih ja tadzatih swänskalatj fielaw, lä warka kuokte misjona, kuokte tusana tusana. Amerikan tuostotuwai mia prinja ja mia hakka stuoramus kutmnia ja härwaina kaikaist wiesati, käppatjaka tåbbeli swänskalattjaist ja amerikalattjaist.

Ryßlantan lä ain wil stuorra stuime ja rafetišwuota. Neures ånik lä juokken paiken ja juokke peiwe riewwijih ja suolatih ja fäddålih almatjit. Tima li fejjar kättjom akti riksdagaw, mi falkai ratotallat rika åmi pirra, walla ittji tat kukkan aktan årv. Riksda-ålmah päro luodjon kaikast tat pahaist, maw rika tårjotidjeh ledjin takkam, ja wimak suttin fejjar ja su rate-härrah töste ja radjin riksda-ålmait kåsi käwke. Tan kitän tjåkani nubbe riksda-aga, walla taina käwai jurra sammalakai. Kå ledjin ståntaw aktan årron, te tah ai häimai rajatuwin. Talle lä fejjar mierretam, atte tässje wal muttem pântap almatjah kalkih ädtjot riksda-ålmait waljut, ja nâu sän tåiwo, atte pâtte riksda-aga kalka puorep rafe ja sieddo årröt ja atte tat riksda-aga kalka sittat ratotallat rika åmi ja tarpakirra ike wal luodjot tårjotimme pahotakast ja neureswuosta.

Englanta, Frankrika ja Spanien läh tan kiesen littotom kaftaniha, atte jus aktak lata åwtåw sjast, te kalkapa tah ietjatah wieketit su. Talle pallih Tyßlantan, atte tat litto jala alliangsa, nâu kå tav kättjoh, lä takatum Tyßlanta wuosti, ja kalle ai pallat mierti, atte tan wijor lä takkar. Tai mangep aiki lä Tyßlanta sjäddam sjeltes pântan ja famoladjan, ja tyßkalatj åsestidjeh mannih fört paiken ja wuobtih tyßkalatj falwoit ja åshasit. Walla Englanta ja Frankrika wiesatah sittih ai wuobtet tait falwoit, mait

sia tuodjarah parkih, ja tantieti si wassjotih tyfslantalattjait, kutilh pātih sia käino nala ja haggih siaw åsestimmeſt. Dalle wuoimo, fakte änamus̄ ſtuorra rikah Europan wänötih kaſkaniſa, walla i aktak wänoteh Tyfslantaina. Tan radjai lä kalle Tyfslanta årrom litton Öſterrifaina ja Italia, walla Italia i rätt sāptjoh tan litto ſinne ja Öſterrifa lä famotipme, waiko tat lä åbbå ſtuorra rika.

Marocko rikan i läh ain tat ſtuorra tärro näktäm, maſte mi läp tima kuova-manon ſuphtastam. Arabalattjah, kutilh wiesjoh tāppe, wassjotih kaikait kristakis almatjat, wuojetih ſiaw ierit ja kāddālih ſiaw. Tan kiesen lä Frankrika ja Spanien, mah läh lakamusjan Marocko lantai, wiertim radjat tärro-ålmait ja tärro-hawsait tåkko warjaladtjat tait kristakaſait, kutilh tāppe wiesjoh. Puoremus lului kalle, juš naſin kristakis rika waltalului tan lantau allaſſis, walla kaikah pallih nubbe rikai utnotiſwuotaſt, ja nau ſjadda kalle tat rafetiſwuota ain kuffew årrot Marocko lantan.

Korea lä sāmes ſtuorra rika, mi lä lulemus Afrian, Kina ja Japana laikoſin. Swerje lä kalle kuokte tan mate ſtuorak kā Korea, walla Korean lä ätaſit lākev miljona almatjah ja mian lä tāſſje wal padjelattja wita miljona. Korea lä tålen årrom ſap-mokis rika, walla talle lä tat ållo famotuwam, waiko tanne lä pāntas ja puorre ätnam, kānne kaiklaſatj ſadjo ja tiuras muorah kaunojih ja kānne ådtjoh ätna ruoutew ja källew ja ietja metallait wari ſiſte. Tan pāntotaka tieti lä kāppatjata Japan ja Ryžlanta ſittam waltet Koreaw, ja tat li ai akta ſiawwa, man tieti tuot ſtuorra tärro ſjattai tai ſtuorra rikai kaſkan. Dalle, kā Ryžlanta lä widnitallam tåron, matta Japan taffat, marw ſitta, tāppe Korean. Adtjak si tal piedjin Korea keſſaraw ſu ammatiſt ierit ja piedjin ſu parnew ſu ſadjai. Waiko ſune ai lä keſſara namma, te i sān aneh manke famow, ainat tat ålmai, kuttu talle pajenus famow atna Korea, tat lä sāmes alla ammat-ålmai, marw japanalattjah läh ietjaſa ålmaiſt piedjam taſa.

Persia lä jämes stuorra rika, mi lä ärjelin-luslesin Ryžlantaſt ja luslesin Turkiaſt. Luslesin Persia jis lä India, mi lä Englanta vuolen. Persia li tålen aktä tan wäralta stuoramus ja fapmokammus rikaſt, ja kalle tat ain lä wieka stuorak, åbbå nielje tan mate kå mia lanta. Ja ätaſit aktje miljona almatjah wiesjoh täppe Perſian. Sieltes häjoh läh tauf tah perſialattjah. Almat-ålmah ja ietja åiweh juolatih kaifa ja nätotih satte almatjitet kaikla-kaſtj wärroi ja manjolvaſai kum. Tan tieti lä pärö nieta ja häjöswuota tan lantan, waiko ietj ätnam kalle lä pánta ja puorre. Dietetlis lä, atte i tat-ke lanta åttjoh rafen årrot ietjas krannaiſt. Juo kuffew lä Ryžlanta fittam walitet tav vuollasj, walla ietja stuorra rikah älläh juowwam tav, ja tantieti lä Persia tan radjai ådtjom aimon årrot. Walla talle lä tan ai påddå påtam. Tan tjawtjan läpa Ryžlanta ja Englanta jåpatam kaſkanis̄ka, atte Ryžlanta aktö kalka ådtjot åſestit ja tſiegit fabrikait ja taffkat ruoute-wädjait Persia nuorta-raptan ja Englanta aktö kalka ådtjot taffkat jämimalakai lulle-raptan, mi lä India kuulstoi. Ð aktak laketeh kafjatit, kalkes Persia tårjotim jala perſialattjah ietjah lifojih taffar årniki. Paporra nanne ådjo kalle Persia åutep tårjotim aimon årrot, walla i tat maitek mierfih, kå ſian i läh mike fapmo. Alle- ja årje-raptaſt ji älläh jåpatam. Jakkih, atte tat rabta akti kalka Tyſlanta vuollai påtet, ja nån lului tat tålotj rika åbbå katom. Nåu käwva, kå tah ålmah, kutil kalkih rikaw tårjotit, åh laketeh ietjatist kå ietjasa woitoſt ja witnikift. Te sjadda wimaſ nåu, atte amas almatjah waltih ſia lantaw ja atte ſia tålotj vuollesattjah läh awon taſte, atte pieſſih ſia näte wuoletj ierit.

Rumänia.

Mälfatin ärjan, ärjelin-älleslin tat stuorra Ryžlantaſt, lä jämes rika, man namma lä Rumänia jala Rumänien. Puorre ja sjaddelis ätnam lä tanne, aimotis stuorra jalkataſah, kanne puoremus wäita ja ietja puorre kärne-ſlajah sjaddih, ja stuorra mietſeh, kanne kaiklakatj alla ja tiuras muorah tjuodtjoh. Älta almatjah wiesjoh

ai tanne, änap kā tappe Sverje rikan, waiko Rumänia i läh stuorap kā akta näsjatis mia rikast.

Dalen si tat lanta Turkia wuolen ja tallo si fieltes neure Rumänia wiesatita, taina kā turkalattjah alo spiedjin ja riewwijn sja lantaw. Wimak si tauk piessin luowas turkalattjai wuolte tan tåron, maw Ryßlanta takai Turkia wuosti tan jafen 1878, ja tallo patti sidji puorep aike. Sia lanta sjattai sierra rikan, ja si walijin allafiija sames tyksalatj prinsaw känäkašjan, kuttai ain wil wiesso ja lä sia känäkis.

Tan mangel kā Rumänia pääsai luowas Turkiast, lä ätnak takatum tan sjaddelis lanta åutanipmai. Ätna ruoutewädjah läh takatum, kaiklakatj fabrikah läh tsieggitum, ätna alep ja wuolep stäulah läh alkam kätötit sjounjetaw almofist. Älkorikaita läh ai rumärialattjah tai mangep aiki alo suptsaftam, man puorak kaika lä sia lantan ja kälte tat sjadda päätapun ja tjuoukatabbon. Walla talle alkih åbbå åutos sakah fullot tat sia lantaft. Tan mannan mars manon alki tappe häkkat stuorra stuime päätori kastan. Mådde tjuote tuhan päätorah tjäkanin ja alkin käddet judarit ja päätap almatjit ja pältet sia häimait. Känäkis wierti radjat tårro-ålmait sia wuosti, ja ätna warra kälkai, åutål kā wäst rafe sjattai.

Mästes tat patti, atte mati sjäddat takkar neures stuime, maw i lam aktak wuortam? Islamkus kaika nâu ållo puorak tappe? Puorakin-ham rumärialattjah ietjah ledjin kaika jaulam. Nâu kalle, walla ållam tah åbbånis suptsaftam tav, atte sia rika tårjotidjeh ålläh jurra maitek takam satte päätori auken. Fabrikait si kalle läh tsieggim ja ruoutewädjait takam, walla päätorita si ålläh mawke ätnamaw waddam. Kaika ätnam lä päätas almatji wuolen, ja tah waltih nâu harmat stuorra ätnam-skater päätorist, kutih parkih tav ätnamaw, atte tah äh åbbånis mateh wiesjot.

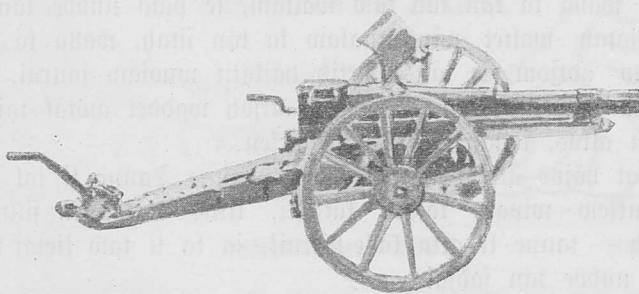
Wäramusah läh judarah. Tan lantan kaunojih fieltes ätna judarah, kutih läh ållo armotimmeh ja njuowvh ietja almatjit nâu sjinwa kā mattih, kisjkh sjast mangemus pietnikattjwan ja waltih sia karwoit ai rupmahiist ierist, jus mattih. Tantieti wäjotih rumärialattjah siaw wäraput kā jampemaw, ja kā stuime sjattai, te si tat tietetis, atte wuoštak kalkin judarit latat.

Talle lä rafe sjaddam. Rumänia tårjotidjeh wiertijih talle alkot wieketit tait häjos päätorit ja waddet sidji tav ätnamaw, maw si tarphih. Tiurasin kalle sjadda åstet ätnamaw päätas

almatjist ja waddet häjoita, walla i tat lish. Wäramus lä marjo tat, atte ålkorikain läh alkam wuoinet, atte runnäialattjah älläh sadnašaw supfsastam, ainat färtlačatj fiellošaw åutdai puktam, kā läh kiettom, man puorak kaika lä sia rika finne. Kā ålkorikain wuoinih, man pättokah sī läh, te marjo äh tajt fitah lädnot fidji tait pietnikit, mait sī tarpahih, ja te lä öfska nieta pätam.

Suddasa fästnik.

Riksdaga lä waddam pietnikit, mai åutäst tat stuorra fästnik Suddasen jala Bodenin kaska ållituwwat. Witta ware lä tan

Kanona.

jalkataša pirra, kanne Suddasa kirko-plassa tjuodtjo, ja tain warin lä fästnik. Stuorra huotnahit sī läh taklam karra pawte sisä ja ietj waretjåkkain tjuodtjoh kanonah, mai kum mattih åbbä mila tuokai wuotjet ja wil kufkepui. Kanonai pirra läh asjas wätjhah karrafammus stalest, nånne atte jus karjelah pätih ja wuotjih fästnika wuosti, te sia kanona-luotah äh mateh tjatatit tait wättjait ja kåddet tärro-ålmait, kufih läh tai tuoken. Kā kanonah kaunojih witan waren, te matta ienni jaulat, atte tanne lä witta fästnika kā akta fästnik. Hui tiurasin lä tat fästnik sjaddam. Kā ållasen sjadda, te lä makšam änäpur kā kietjav luke nan missjona kruso. Walla i tat lish. Jus mi sittap warjalit iethame lantaw wafjolattjaist, te mi wiertip makset ai, manv tat kåsto.

Waipe luluw pânta!

Sâmes häjos älmai wällahi ietjas sänkan ja ittji match ätet.
Sân wällahi ja hälai näute:

— Mantieti lä wiesjom nâu läsjat midji, kutih läp häjos ja waiwan almatjah? Pântas almatjah, si ädtjoh pietnikit nâu ätnakaw kâ sittih. Taftkarah ai kaunojih, kutih tjåggih äbbâ fijtoit pietnikist ja kutih alo, alo tjåggih ähke udnoh allasijsja maitek. Jus mân luluw pânta, te mân iw luluh nâu humpos; mân taftaluluw ietjam ja ietjatit ai awwoñin.

De sän häffat kulai jienaw, mi jaulai:

— Sjaddis nâu kâ tân sítah! Tán falkah sjaddat pântan. Tale lä tunji wuoñja. Tan wuoñan kauno tâssje wal akta fâlle-pietnik, walla kâ tân läh tav waltam, te pâta nubbe tan sadjai. Tán matah waltet nâu ätnakaw kâ tân sítah, walla kâ tân läh nuoñjaw ädtjom, te tân wiertih häikâtit wuoñaw jaurai. Walla äutâl kâ tav takah, te tân ih ättjoh waddet äwtâk taijt fâlle-pietnikist älkos, ietjan si sjaddih fierken. -

Dat häjos älmai sjattai siestes awon. Tanne li tal wuoñja. Ittji kükew wipah, talaka kätjästi, likus mike tan finne. De wuoñah — tanne li akta fâlle-pietnik, ja kâ li tav kietai waltam, te pâti nubbe tan sadjai.

— Talle mân falkaw tjåkkähit tanne ja waltet fâlle-pietnikit wuoñah äbbâ ijaw, te läw mân pânta iteta. Tan mangel mân häikâtaw wuoñaw jaurai ja mataw wiesjot nâu kâ munji liko.

Walla kâ itiet sjattai, te jaulai sän:

— Mañses mân iw tjåkkéh pietnikit udni ai, te mân ättjow kuokte tan mate.

Idja pâta, walla i sän heiteh. Sân ielet ietjas anotimina ja tidtjimina ja tjågga pietnikit waffoit, manoit tjata. Sân lä wajaltuttam, atte sän lä jattam taftat ietjas ja ietjatit awwoñin.

Muttin sän sitta häikâtit wuoñaw jaurai, walla i rastih. Sân lä sjaddam párrasjin ja wifkokin nâu kâ fâlle-pietnikah, walla sän wierti alo tjågget änapuw. Ja te sän japma nâu kâ waiwan ja häjos tidtjar, neures ätatakai nanne, fâlle-wuoñja kietan.